

IX.

CEL DINTĂIU ZUGRAV MOLDOVEAN

E canoscută în istoria Moldovei figura marelei boier și negustor Mihail Logofătul. În 1443, sâbt fiii lui Alexandra-cel-Bun, el eră încâ numai pisar și, în tovărășie cu alt pisar, Tudor *Grāmăticul*, el primia o siliște pe Miletin, «unde a fost Oană al lui Berlea și unde a fost Iremia, și moara pe Miletin, unde a fost Stefan Zugraful» (Штефану Зуграфа).

Acesta fusese deci proprietar acolo. Morile le-a făcut pe un loc dat de Domnie. Iar pentru ce i-a dat Domnia acest loc, arată numele său.

El fusese, la Moldovița, la Bis'rița, zugravul lui Alexandra-cel-Bun, meșterul pictarilor ce au dispărut.

E cea dintăiu pomenire a unui zugrav moldovean. El nu mai trăia, de mult poate, la 1443¹⁾.

N. IORGA

X.

NOUI DOCUMENTE CU PRIVIRE LA FORMA ACOPEREMINTELOR VECHILOR BISERICI MOLDOVENE

E îndestul de canoscută forma de acoperemânt dată de Arh. K. A. Romstorfer la bisericile restaurate de dânsul în Bucovina (Mirăuți, Sf. Gheorghe-Suceava, Putna), formă reconstituită pe bază de documente: reprezentări, mai ales picturale, ale vechilor biserici moldovenești. În studiul *Typus des Kloster Kirchen in der Bukovina* (*Mitteilungen der k. k. Central-Commission, Neue Folge, XVI* — 1890, p. 47 sq.) și în scrierea *Die Moldauisch-byzantinische Baukunst* (Wien 1906, pp. 14-5), d. Romstorfer a publicat și explicat din punct de vedere tehnic aceste documente, iar mai târziu, în scrierea *Schloss Neamtu* (Cernăuți 1899, fig. 8), d-sa a dat la iveală un nou document de acest soi — de astă dată din Mol-

dova—după o zugrăveală veche ce se găsește în gangul clopotniței dela mănăstirea Neamtu și din care se vădește că și biserica acestei m-ri, rezidită, cum se știe, de Ștefan-cel-Mare, a avut cândva acoperemântul caracteristic vechilor biserici moldovene. — După d-l Romstorfer nu s'a mai dat la lumină decât un singur document de acest fel: un chivot de lemn dela o veche biserică moldovenească, publicat de d. dr. C. I. Istrati — în a cărui colecție de anticități se găsește el astăzi—în scrierea: *Câteva cuvinte relative la cele ce am voit să fac sau am făcut pentru mizele noastre, București 1908, pp. 56-7.*

Fig. 1. Biserica m-rii Neamtu pela 1816-17.

În timpul din urmă însă, I. P. S. Pimen, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, a binevoit să pună la dispoziția Comisiunii noastre câteva noi și interesante documente de natura celor ce ne interesează aci. Mai întâiu I. P. S., prin o scrisoare adresată fostului președinte al Comisiunii, Ion Kalinderu, la 12 Ianie 1913, a semnalat zugrăveala din gangul clopotniței dela Neamtu, de care fu vorba mai sus, trimițându-ne și o copie fidelă a acestei zugrăveli, pe care,

¹⁾ Actul în Harmazaki, II³, p. 880, No. DCLXXXIX

deși întru câțva deosebită de felul cum a fost redată de d. Romstorfer, nu o mai reproducem aci, întru cât în esență e același lucru. Odată cu această copie, I. P. S. Sa a înaintat Comisiunii un desen reprezentând o formă mai târzie a acoperișului bisericii dela Neamțu, desen luat dintr'un ornament ce se găsește în Mineiul tipărit în această m-re la anul 1831. Din acest desen se vede că acoperișul bisericii fusese între timp refăcut, în felul comun de azi, cu trei turle în loc de una, cu cupole, după moda rusească, în formă de cepe.—Prefacerea se datorește, negreșit, călugărilor maloruși ai lui Pasisie Velicovschi, cari stăpâneau atunci m-tirea, ea fiind efectuată numai după 1816-17, cum se dovedește dintr'un document comunicat tot prin bunăvoința I. P. S. Pimen.

Fig. 2. Clopotnița și stăreția m-rii Neamțu pe la 1816-17.

Acest document, foarte interesant, e o gravură ce se găsește între ornamentele foaiei de titlu a Octoihului tipărit la Neamțu în 1816 (se dă și în titlu cărți tipărite tot acolo în anul următor: Adunare a cavintelor celor pentru ascultare... și Viața caviosului părintelui nostru Pasisie). Ea ne reprezintă (fig. 1) biserica cea mare a m-rii cu vechia formă de acoperemânt a bisericilor moldovenești, ceea ce însemnează că această formă de acoperemânt s'a păstrat cel puțin până la 1816-17 și că numai după aceea a fost prefăcută în felul în care ne-o prezintă desenul dela 1834, care și ea a fost prefăcută, mai târziu, probabil de arhitectul neamț dela care a rămas frontonul gotic adaos în fațada dela apus a bisericii (v. acest Buletin, fasc. 11, p. 98). arhitect, care, după cum îmi comunică I. P. S. Pimen, având știrea dela anul din cei mai bătrâni călugări ai m-rii, părintele Daniil, ar fi cunoscutul Freiwald, care a lucrat și în Țara-Românească.

De notat că în ornamentul copertei Octoihului dela 1816 și Vieții lui Pasisie dela 1817 se reprezintă, ca pendant bisericii, clopotnița m-rii Neamțul, pe sub care se vede intrarea, apoi la dreapta, în legătură, casele egumenești, și scara ce duce la ele, iar la stânga o clădire independentă, de care nu-mi pot da seamă ce anume poate înfățișa (fig. 2).

Incheiu această notiță comunicând că d. G. Baș, membru al Comisiunii, a avut bunăvoința a-mi semna și d-sa două documente de categoria celor de cari ne-am ocupat: imaginea bisericii Sf. Nicolae Domnesc din Iași, în tabloul ctitoricesc scos dela această biserică înainte de refacerea ei (azi la biserica Sf. Gheorghe din curtea Mitropoliei din Iași) și imaginea bisericii dela m-rea Sucevița, în tabloul ctitoricesc al acestei biserici,—acesta din urmă cunoscută de altfel și d-lui Romstorfer.

Alex. Lăpădatu.

XI.

INSCRIȚII REFERITOARE LA CETATEA CRAIOVII, SEGARCEA, SF. DIMITRIE BĂRZA, GURA MOTRULUI, BOERII BĂLĂCENI, TITIRECIU, CORNET.

1. Cetatea Craiovei.

Insemnare pe un octoih în bis. Sf. Nicolae Brândușa :

1810 Oct. 15. Intr'acest an s'au început de s'au făcut șanțul pă marginea orașului

Craiovei, în loc dă cetate... din porunca excelenței sale Kaminschi, fiind aici, în oraș, întâiu, la leat 1806, când au sosit Rușii aici, Ghinărar Isaia, care au murit la leat 1810, i alt Kaminschi, care iarăși au murit; după aceea au venit Zat (?) Ghinărar aci...